

NAPIŠITE INTERNI KODEKS DOBRE NOVINARSKJE PRAKSE

Uvod

Medijska samoregulacija je posvećenost medijskih profesionalaca dobrovoljnom uspostavljanju i poštovanju osnovnih profesionalnih i etičkih standarda u novinarstvu kroz etičke kodekse i tela za primenu standarda.

Pored [Kodeksa novinara Srbije](#), koji su napisala dva najveća novinarska udruženja i [Smernice za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju](#), koje je razvio Savet za štampu, mediji sve češće stvaraju svoje interne kodekse.

Interni novinarski kodeksi služe kao pomoć redakcijama u otklanjanju dilema u radu i mnogi misle da će svi ozbiljniji mediji, u nekom momentu, morati da izrade ovakvu vrstu dokumenta.

U prilog tome možda ide i činjenica da i Akcioni plan za primenu Medijske strategije sadrži aktivnost "Obezbediti podršku stvaranju i implementaciji internih Kodeksa novinarske prakse, a u skladu sa postojećim Kodeksom novinara Srbije..."

Često pitanje prilikom pisanja internog kodeksa je: da li da radimo sami ili da da angažujemo trenera ili konsultanta. Odgovor je, naravno, jasan. Niko nije u stanju da ovaj posao (dobro) uradi umesto vas. Trener ili konsultant može da vam pomogne da ovaj posao uradite u određenom vremenskom roku ili da vas usmeri u dobrom pravcu.

Niko, međutim, ne poznaje vašu redakciju, njene potrebe i probleme kao vi. Zato je ovaj trening napravljen tako da vam olakša sam proces pisanja internog kodeksa. Koristimo iskustva koje smo stekli tokom saradnje na pisanju sedam internih kodeksa u 2022. godini. Zahvaljujemo se Misiji OEBS-a na podršci.

Ovaj trening se sastoji od nekoliko koraka

KORAK 1 - PRIPREMNI SASTANAK

KORAK 2 - ŠTA SU DRUGI URADILI

KORAK 3 - NAPIŠITE SVOJ KODEKS

KORAK 4 - ZAVRŠNA RAZMATRANJA

KORAK 1 - PRIPREMNI SASTANAK

Kada se donese odluka da se napiše interni kodeks dobre novinarske prakse vođa projekta (ili konsultant) treba da objasni redakciji da interni kodeks treba da pomogne redakciji, kako će se primjenjivati i ko će nadgledati primjenu internog kodesa. Treba jasno odstraniti zabrinutost ili strah da će interni kodeks biti novi vid pritiska na novinare.

Drugi korak je „identifikovanje problema“. Da bi se neki problem rešio mora se jasno identifikovati i imenovati. Neke redakcije imaju problem sa mešanjem vlasnika u uređivačku politiku. U drugim medijima marketing menadžer je „glavni“ pošto svi znaju ko „drži“ pare. Ostale redakcije imaju druge probleme.

Probleme koje mediji žele da reše mogu biti različiti. Mi smo se sretali sa pitanjima u vezi sa uređivačkom politikom, autorskim pravima, izveštavanjem sa protesta, rodno osetljivim izveštavanjem ili odnosom sa zajednicom u kojoj medij radi.

Redakcija može da odluči da detaljnije razradi pravila koja već postoje u [Kodeksu novinara](#) i [Smernicama](#), na primer, u vezi sa moderacijom komentara, zaštitom autorskih prava, čuvanjem medijskih zapisa i drugo.

Različiti mediji imaju različite probleme koje žele da reše internim kodeksima. Na pripremnom sastanku, zato, treba odrediti probleme koje će interni kodeks rešiti.

Treći važna lekcija koju smo naučili u radu sa medijima jeste da za pisanje internog kodeksa treba odrediti dovoljno vremena.

KORAK 2 - ŠTA SU DRUGI URADILI

Gradite svoje interne smernice na postojećim pravilima. Nema potrebe da sami izmišljate rešenja koja već postoje. Bolje je da postojeća rešenja razradite ili prilagodite svojim potrebama.

U radu sa grupom medija posle pripremnog sastanka svima smo poslali sledeća dokumenta:

1. BBC Code of Conduct https://teach.files.bbc.co.uk/teach/bbc_code_of_conduct_acc.pdf
2. BBC Code of Ethical Policy <https://www.bbcstudios.com/media/3646/bbcw-ethical-code-of-conduct.pdf>
3. Editorial Code – Guardian <https://image.guardian.co.uk/sys-files/Guardian/documents/2007/06/14/EditorialCode2007.pdf>
4. Interni etički Kodeks – Rusko slovo <https://www.ruskeslovo.com/e%20d1%82%20b8%20d1%87%20bd%20b8-%20ba%20be%20b4%20b5%20ba%201%81/>
5. Priručnik – Odnos policije prema medijima i medija prema policiji tokom javnih okupljanja – OEBS <https://bezbedninovinari.rs/static/themes/bezbedni-novinari/documents/OEBS%20-Odnos%20prema%20medijima%20tokom%20javnih%20okupljanja.pdf>
6. Code of Ethics – CNN http://www.inthehouseshow.com/tl_files/pdf/CNN-Code-of-Ethics.pdf
7. Factsheet protests – Savet Evrope <https://rm.coe.int/factsheet-on-protests-and-demonstrations-14june2018-docx/16808b354c>
8. Guidelines on safeguarding privacy – Savet Evrope <https://edoc.coe.int/en/media/7772-guidelines-on-safeguarding-privacy-in-the-media.html>
9. Preporuke za medije o tretiranju rodni sadržaja i upotrebi rodno osjetljivog jezika u medijima - Bosna i Hercegovina <https://www.vzs.ba/index.php/smijernice-i-zakoni/preporuke-za-medije/8-preporuke-za-medije/216-preporuke-za-medije-tretiranje-rodni-sadrzaja-u-medijima>
10. Kodeks Asocijacije onlajn medija <http://birnsrbija.rs/wp-content/uploads/2017/06/Kodeks-Asocijacije-onlajn-medija.pdf>
11. Vodič zaštita ličnih podataka i novinarski izuzetak – Share fondacija <https://www.sharefoundation.info/wp-content/uploads/Zastita-licnih-podataka-i-novinarski-izuzetak.pdf>
12. Vodič kroz autorsko pravo za onlajn medije – Asocijacija onlajn medija <http://birnsrbija.rs/wp-content/uploads/2016/12/VODI%C4%8C-KROZ-AUTORSKO-PRAVO-ZA-ONLAJN-MEDIJE.pdf>
13. Smernice za primenu Kodeksa novinara u onlajn okruženju 2.0. – Savet za štampu <https://savetzastampu.rs/lat/dokumenta/smernice-za-primenu-kodeksa-novinara-srbije-u-onlajn-okruzenju-2/>

Podrazumeva se da su novinari upoznati sa medijskim zakonima i dokumentima [Kodeks novinara Srbije](#) i [Smernice za primenu Kodeksa u onlajn okruženju](#).

Za onlajn medije može biti koristan [Priručnik za prilagođavanje pravila potrebama onlajn medija](#), koji detaljno objašnjava i nudi modele pravila koje mediji mogu da preuzmu i prilagode svojim potrebama.

Ovaj priručnik je napisan sa ciljem da pomogne malim i lokalnim medijima da reše u to vreme najveće probleme u svakodnevnom radu: komentare čitalaca i preuzimanje sadržaja. Tu je odeljak PRAVILA KOMENTARISANJA koji pojašnjava osnovne principe premoderacije i postmoderacije. Drugi odeljak PRAVILA KORIŠĆENJA MEDIJSKIH SADRŽAJA naglašava da autorstvo kolega novinara treba da se poštuje u svakom pojedinačnom slučaju. U praksi su, međutim, stvari nešto drugačije i prilikom preuzimanja sadržaja dolazi do brojnih problema. Autori nude tri modela koji mogu da posluže kao osnova za izradu pravila korišćenja medijskih sadržaja i mogu se dalje prilagođavati i razraditi prema potrebama samih medija.

KORAK 3 - PISANJE INTERNOG KODEKSA

Kada ste identifikovali problem ili probleme koje želite da rešite, možete početi sa radom. Važno je da sa, na primer, dva problema koje ste imenovali, vaše ambicije ne porastu na sve robleme koje možete zamisliti, ili sa koje ste se sreli u fazi pripreme.

Odredite osobu koji će napisati prvu verziju dokumenta. Možete angažovati konsultanta, ali treba da imate u vidu da niko ne poznaje vaš medij kao članovi vaše redakcije. Konsultant može da doprinese da se dovoljno dobro istraži šta su drugi mediji radili i da se proces pisanja ne produži do beskonačnosti. Konsultant ne treba da piše vaš interni kodeks.

Obezbedite dovoljno vremena osobi koja piše kodeks. Oslobodite je drugih obaveza.

Evo nekoliko problema koje smo imali prilikom rada na internim kodeksima:

- Dilema i nejasnoća bilo je u vezi sa pojedinim konkretnim rešenjima, za koja nije postojao dovoljno dobar uzor – poput instrukcija u vezi sa autorskim pravima, postupanjem sa podacima o ličnosti ili pravom na zaborav. Ovo je prevaziđeno konsultovanjem više postojećih rešenja, uz ogradu da ni jedno od njih nije savršeno, ali ni konačno i da interne kodekse ubuduće treba povremeno dopuniti ili menjati.
- Urednice zadužene za izradu kodeksa imale su previše drugih obaveza, a veoma često nisu mogle da računaju na pomoć nikoga drugog iz redakcije. Pokazale su, međutim, veliku posvećenost i uložile dodatni napor da posao završe u planiranom roku.
- Pojedini mediji nisu tačno znali šta žele da sadrži njihov dokument.
- Bilo je i nerazumevanje u vezi sa tim šta zapravo znači interni kodeks za jedan medij, kako će to njima konkretno pomoći, kako će ga primenjivati, ko će nadgledati primenu internog kodeksa, kao i doza straha da li će to biti neki novi pritisak na novinare.

4. ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Na kraju našeg rada sedam medija je dobilo svoje interne kodekse i to: dva nedeljnika, novinska agencija, televizija i četiri portala. Svaki interni kodeks je poseban i rešava probleme tog medija. Želimo da podelimo sa vama naučene lekcije.

Naučene lekcije

- Postoji nerazumevanje šta zapravo znači interni kodeks za jedan medij, šta će i kako njima konkretno pomoći, kako će ga primenjivati, ko će nadgledati primenu internog kodesa
- Nejasnoća je bilo i u vezi sa tim da li je reč o sasvim internim dokumentima ili treba da budu dostupni javnosti. Ovo pitanje nije razrešeno u toku projekta.
- Do kraja nije rešeno pitanje ko nadgleda primenu ovog dokumenta i da li novinari mogu snositi posledice za kršenje tih internih pravila.
- U delu dokumenata napisanih u ovom projektu i dalje postoje odredbe koje već sadrži Kodeks novinara Srbije, zakoni ili Smernice za primenu Kodeksa u onlajn okruženju, te ih nije bilo potrebe ponavljati.
- Redakcije nisu pokazale dovoljno inicijative za detaljno i precizno regulisanje odnosa između menadžmenta i redakcije (sem načelnih odredbi o nezavisnosti uređivačke politike), čemu bi interni kodeksi takođe trebalo da služe.

Pogledajte snimak tribine “Kako da napišete interni kodeks dobre novinarske prakse”, na kojoj predstavnici dva lokalna medija i ekspertkinje govore o svojim iskustivima na izradi dokumenata i važnosti odgovora na određene etičke dileme, kako bi ohrabрили kolege da, u skladu sa svojim potrebama, izrade set principa ili dokumenata o uređivačkoj politici i dobroj novinarskoj praksi, u skladu sa Kodeksom novinara Srbije.

<https://www.youtube.com/watch?v=2jqlbZpi1Ak&list=PLRyfu7M8hr3OEolYKBaX9fYgacxibpvlw&index=50>

Zašto interni kodeks – Ljiljana Zurovac

<https://youtu.be/2jqlbZpi1Ak?list=PLRyfu7M8hr3OEolYKBaX9fYgacxibpvlw&t=297>

Iskustva rada na internom kodeksu Storyteller - Vladimira Dorčova Valtnerova

<https://youtu.be/2jqlbZpi1Ak?list=PLRyfu7M8hr3OEolYKBaX9fYgacxibpvlw&t=959>

Iskustva rada na internom kodeksu Lozničke novosti – Nebojša Trifunović

<https://youtu.be/2jqlbZpi1Ak?list=PLRyfu7M8hr3OEolYKBaX9fYgacxibpvlw&t=1402>